

TELEGRAFUL ROMÂNUL.

Nr. 96.

ANULU XXIV.

Sabiu 214 Decembre 1876.

Telegrafulu este Duminec'a si Joi'a, la fie-care două septemani cu adausulu Foisioerei. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la expeditur'a foiei, pre afara la c. r. poste cu bani gat'a prin scrisori francate, adresate către expeditura. Pretulu prenumeratiunei pentru Sabiu este pre anu 7 fl. v. a. iar pre o jumetate de anu 3 fl. 50. Pen-

trojeolalte pârți ale Transilvaniei și pentru provinciile din Monarchia pre unu anu 3 fl. iera 1 re o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. și țări streine pre anu 12 1/2 anu 6 fl. Inseratele se platescu pentru întâia ora cu 7 cr. sirulu, pentru a două ora cu 5 1/2 cr. și pentru a trei repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Diu'a de Sânt. Andreiu.

Diu'a de Sântulu Andreiu a devenitu o di de serbatore pentu românii gr. or din Transilvani'a, a devenitu o di de serbatore pentru romanimea intréga gr. or. din Ungari'a si Transilvani'a.

Este de prisosu a spune caus'a, căci este cunoscuta in tóte pârțile unde se aude dulcea nóstra limba romanésca pâna departe preste fruntariile politice ale patriei nóstre. Faptele cele mari ale neuitatulu Mare Archiereu Añdrei u Si agun'a, cari au creatu o epoca in istori'a natiunei nóstre, spunu vestirea lui in totu pamentulu si cuvintele lui strabatu pâna la marginile lumei.

Eata dara in vre-o câte-va cuvinte cuprinsu acelu tablou mare, care reamintese unu siru de evenimente din period'a dela 1846 pâna la 1873. Eata in acestu tablou si caus'a cea pré justificata, carea a indemnatu pre sinodulu nostru archidiecesanu, cá sa sanctiuneze unu postulatulu alu opiniunei publice române, hotarindu prin conclusulu seu din anulu 1874 diu'a de Sântulu Andreiu di de serbatore natiunala bisericésca pentru tóte vécurile.

Sinodulu nostru archidiecesanu pare ca cu prevedere profetica a scitu ca au sa urmeze eveneminte, cari sa intunece orizontulu situatiunei nóstre.

Nu suntu inca trei ani impliniti si asupr'a capeteloru nóstre vedemu gramadindu-se nuori de totu felulu, nuori incarcati cu electricitate distructore, incarcati cu periculi, cari amenintia temeliele esistintiei nóstre bisericesci si natiunale.

Mai anulu ministeriulu mijloci modificarea rescriptulu imperatescu din 1861 prin care preotimea nóstra seraca dobandi unu ajutoriu binevenitu pentru alinarea unoru lipse, micu inse pentru seraci'a cea mare a preotimei nóstre t o l e r a t e in seculii trecut si precum vedemu desconsiderata in tempurile nóstre.

Nu mai departe decâtu sambat'a trecuta, la propunerea aceluia-si ministru cas'a deputatiloru din Budapest'a forfecá 5% din ajutoriulu preotimei.

Limbei nóstre in viéti'a publica i se prescriu cercuri totu mai strimte; oficialii de natiunaltate nóstra se imputienéza cá dupa sistema; majoritátile nóstre prin maiestria se reducu la minoritáti fára de nici o putere. Si cându se intempla tóte aceste in specialu cu noi a casa in patria, in vecinatatea nóstra nuori de baionete si tunuri suntu in ajunu de a aprinde unu resbelu, care fiindu in vecinatate este probabilu ca va aprinde si cas'a si patri'a nóstra.

In situatiunea acést'a turburata in care ne aflámu astadi, monumentulu moralu, radiatu de sinodulu nostru archidiecesanu in memori'a marelui barbatu alu secululu, ne servesce de faru luminatoriu. Elu ne improspatéza principiile salutare a le nemuritoriulu barbatu, ne mánghaia si dándune putere sufetéscá ne incuragiazá spre activitatea, cu care trebuie sa dámu peptu necasuriloru ce ne impresóra si amenintia si cari au intunecatú atátu de greu orizontulu bisericesci si natiunei nóstre.

Nu vede ori si cine dara ratiunea cea salutara a monumentulu de care ne este vorb'a?

Numai, pentru cá acestu monumentu se aiba efectulu seu pâna in consecutiunile sele ultime, trebuie sa-lu si folosimu in tóte pârțile sele. Serbarea memoriei neuitatulu Andreiu sa nu fia numai pentru decorulu din afara si din buze. Noi vomu onorá pe acel'a pe care 'lu serbámu déca vomu lucrá dupa esemplulu seu, va se dica, déca vomu imitá purtarea lui cându veniá periculi asupr'a bisericesci si natiunei sele.

Detorinti'a nóstra nu póte fi astadi de a face unu planu de procedere cum sa urmámu noi in fati'a situatiunei indicate; aru fi póte si o nemodestia din partea nóstra. Credemu a fi de ajunsu deocamdata indigitarea nóstra, o indigitare, carea sperámu ca in cercurile competente, unde au a se pregatí tóte demersurile contr'a periculiilor natiunali si bisericesci, nu va fi trecuta cu vederea.

Nutrindu speranti'a acést'a, credemu pentru astadata a ne fi implinitu chiamarea cu carea ne-amu simtitu datori in momentele presente marelui spiritulu, ce din inaltele locuinte cauta asupr'a nóstra si incheiámu sirurile aceste asteptandu tempulu sa inregistrámu fapte doveditoare, ca scimu a pretiui faptele si principiile lui, scimu a pretiui cuprinderea cea nimerita a sinodulu nostru archidiecesanu de a eternisá o memoria nepretiuibila.

Nutrimu in fine speranti'a, ca in anulu viitoriu, cându vomu serbá acést'a, pentru noi intreitu sánta di a S. Andreiu, vomu puté vorbi de o situatiune mai serina de nuorii intristárei si mai bogata de fructele osteleloru nóstre in sensulu acelu, pre care noi si dupa mórte lu venerámu.

De pe galeri'a dietei.

Budapest'a 10 Dec. 1876.

Dupa o desbatere apriga de 8 zile si jumetate eri se terminá si cea a budgetulu min. culteloru si instr. publ.

De cându Trefort, din grati'a referinteloru familiari cu neuitatulu fostu si reposatu ministru b. Eötvös, ocupa portfoiulu ministeriulu de culte, atáti'a spini n'au fostu in acelu scaunu — între impregiurári normali fórte comodu si deliciosu — cá in septamán'a trecuta.

Din natur'a sea fórte nervosu, Trefort, devenise de totu comicu cu sariturile si gesticularile sele, cugetai ca este o papusia aplicata pe o machina care aru fi in legatura cu organulu oratoriloru, si care la accentele cele mai marcate este chiamata cu mimic'a sea se completeze expresiunile rostite de oratori.

Unu tablou minunatu a fostu acelu fotoliu sub totu decursulu desbateriloru.

Celu mai desteru escamoteur a fostu la tóta intemplantia Schwarz, care cá unu barbatu de specialitate pe acestu terenu, privese cu invidia la fia-cine care siede in acelu fotoliu, pe care lu considera de infintiatu anume pentru sine, dar' fatulu nu permite cá scaunulu se-si afle omulu, cu tóte ca omulu dela 1865 totu in parlamentu este si din partea estrema a stángei a sositu pâna chiaru la spatelul ministriulu.

Acést'a cá unu barbatu fórte erudit dar' totodata malitiosu, cu o copia verborum pe care nu o poti urmari cu atentiune si elocintia emi-

enta, a chinuitu pe Trefort fára mila 8 dile intregi. Pilulele lui erau invescute in zacharu, inse Trefort asiá sughiati de ele, cátu, cum dice romanulu „totu cucu“ sariá de pe scaunu, dar' pâna ce se intorcea cátra Schwarz cá prin mimica sa se scuse, acést'a cu repedele seu Pegasus si sarise la altu objectu in care cu surisu mangaiá pe maltratatu ministru incarcandu cu laude. Cas'a si chiaru colegii ministriului rideau cu lacrimi, iér' bié'ta viptima asudá sudori de mórte.

Dupa finirea discursulu de regula se intorcea cátra oratoru si privatim se nesuiá se-lu capaciteze, dar' acést'a iéra atátu de comicu se petrecea, încátu odata insusi ministriulu presedinte a trebuitu se intrevina cá se li curme dialogulu care conturbá desbaterile.

Atát'a a suferitu bietulu mai alesu pentru dependenti'a sea de clerulu catolicu, încátu póte fi siguru ca acel'a, celu putienu de purgatoriu lu va absolvá.

Atacatori cáti frundia si iérba, dar' aperiatori nici unulu n'a avutu nici chiaru pe secretariulu seu de statu Tanárky, care cá unulu ce n'are dreptu de amestec in trebile catolice, nici unu conventu n'a avutu, pentru moderarea atacuriloru privitorie la acést'a specia.

Schwarz între altele laudá emimentele insusiri si profundele cunoscintie ale ministriulu, dar' de alta parte din actele ministriulu dovedea ridiculositatea dateloru lui statistice, si a compunerei budgetulu. Constata ca ministru cu privire la calamitátile financiari este avaru încátu privese partea interna a instructiunei punendu mai multu pondu pe formalitáti decâtu pe esentia, — dar' de alta parte este risipitoriu la edificári.

Intre altele, edificiulu gimnasiulu de statu din Bud'a a constatu 800,000 fl. (Trefort: numai 600,000 fl.) apoi bine! fia 600,000, dice Schwarz, cându in Prussi'a cele mai solide gimnasii constau 80,000 de taleri. Ce e dreptu directorulu are locuinta din 10—11 odái, dar' acést'a nu este o neaperala recerintia a invetiamentulu. Gimnasiulu din Pest'a a fostu preliminaru cu 150,000 fl. si a constatu 400,000 fl. si totusi nu este corespunditoriu. Ací constá incalditulu cu lemne 500 fl.; pe anu, acél'a n'a fostu bunu, s'a introdusu incalditulu cu apa, care numai machin'a singura a costatu 28,000 fl. iér' incalditulu pe luna numai 500 fl. afara de aceea chiaru in ferile craciunulu cându nu este nime in scóla inca trebuie incalditu cá se nu inghietie ap'a intievi etc. Dar' elu cu tóte acestea crede ca pe viitoriu se va indreptá ministru, si in acést'a speranti'a votéza budgetulu. (Multiamescu! Trefort).

Molnár Aladar, eara-si omu de specialitate, din part. guvern. si cu bugetulu de astadi aru fi in stare sa arete mai mare progresu, numai planulu de invetiamentu sa fia altulu mai practic. Bani n'avemu cá sa continuámu metodulu de astadi, — inse minte si cunoscintie suntu in abundantia in ministeriulu de culte (ilaritate) aceea sa se ingrigésca de reforme reali . . . .

Nici unu oratoru nu póte destulu accentuá, cumca magiarisarea nu se propaga de ajunsu prin scoli. Tóta speranti'a este in inspecto-

rii de scóle, cari de ací incolo cá membri ai comisiuniloru administrative nu voru fi restrinsi numai a se rogá, ci au dreptu a dispune.

P. Szatmáry Károly afla celu mai eficace modu de magiarisare prin institutele filantropice, si arata cu cifre ca in cele din Pest'a, între 10 copii crescuti acolo 8 suntu slovaci si 2 jidani, si cându iesu de acolo toti suntu magiari si buni patrioti. Eata acést'a este celu mai eficace mijlocu de a paralisá nefertilitate a rasei magiare in decadentia. Pe semne Szathmáry cu tóte ca se ocupa si cu istori'a naturala nu cunosce insusirile puiloru celoru de cucu.

E. Simonyi voiesce sa intréca pe Szechenyi, elu pretinde cá statulu sa infintieze asiluri de copii (kiseddóvada) in tóte comunele, acolo se póte straplantá mai usioru limb'a magiara in tragedii copilasi slovaci, románi etc.

Borlea cu chart'a colorata prezentata prin guvernulu despre % celoru ce frecutéza scóla dupa municipii — in mâna, aréta ca acolo stá mai reu invetiamentulu unde a fostu administratiunea municipieloru in mâni magiare, cari au impedeaiu nesuntiele de cultura a poporulu. Imputa guvernulu ca prin organele sele se duce poporulu cá scolile confessionali sa si le prefaca in comunali, ca atunci nu voru avé a suportá sarcinele scólei, cându apoi dupa ce s'au prefacutu scólele, totu poporulu platesce pe invetiatoriu inse guvernulu denumesce invetiatoriu cari nu pricepu limb'a copiloru, din care motivu parinti nu-si dau copii la scóla, ear' invetiatorii magiari cá sa-si mai stempere superarea petrecu tóta diu'a in birturi. Invetiatorii acesti'a altu progresu nu sciu aretá, decâtu ca silescu pe copii cá mergendu acasa sa nu mai salute pe parinti cu „buna dimineti'a“ ci cu „jó reggelt kívánom“ (Helyes, helyes, din mai multe pârți) „Apoi déca si ast'a-i „helyes“, dice Borlea nu sciu ce aru dice domni cu „helyes“, de cum-va stramutandu-se impregiurárele, invetiatoriuulu muscalescu aru porunci copiloru cá in locu de „jó reggelt“ sa intempine pe parinti cu „Zdraostvuitye“! (ilaritate) apoi totu cu acél'a dreptu aru poté-o face acést'a muscalii, cu care o faceti dvóstra — cu dreptulu celui mai tare, cu poterea.*)

Lui Borlea nime nu i-a respunsu ad rem, numai cu frase góle, cari tóte incungiurau esenti'a.

Tanárky dice cumca invetiatori magiari numai in acele comune din comitatulu Hunedórei a denumitu guvernulu, cari de origine suntu magiare, inse romanisati (eloláhosodott) dejá, dar' si acolo numai la cerea loru.

Helpy cá nascutu in Ardealu dice ca elu cunosce bine referintiele de acolo, si românii sa nu astepte tóte dela guvernulu, ci sa urmeze pe conatiunaliu lui, pe magiari, cari tóte acele institute frumóse de invetiamentu magiare ce suntu in Ardelu le-au infintiatu din contribuirile loru proprii, faca si românii asemenea, inse ci nici chiaru Asociatinnáa pentru lit. si cult. pop. rom. nu o poteau infintiá de cum-va nu erau doi ma-

* Vede discursulu intregu mai la vale. R.

giari cari au contribuit mai multa decât toti românii.

Nu știu cari sunt magiarii pe cari-i întielege Helfy, dar' aceea știu ca Metropolitii Siulutiu și Siagun'a au contribuit sumele cele mai mari, — apoi mai departe nu știu unde și din ce familia magiara s'a nascut Helfy, dar' aceea un'a eara-si o știu pozitiv, cumca doi frați de mama și de tata ai lui Helfy, unulu cu numele originalu Heller cela-laltu că Helfy numai în lun'a trecută scosi din închisore preventiva de 1/2 anu au statu înaintea tribunalului criminalu din Oradea-mare pentru crim'a de „falimentu falsu“, pentruca firm'a lor, începută înainte de câți-va ani cu 8000 fl. a bancrotat cu peste 300,000 fl. și cumca pe companistulu lui Heller l'au judecatu că vinovat la închisore de 2 séu 1 1/2 anu, pe Heller (întru a cărui apered advocatulu s'a folositu chiaru și de nimbulu familiei, sustienutu prin deputatulu Helfy) l'au absolvat din nesuficienti'a probelor, ear' pe celu mai micu că pe comis numai, l'a dechiarat nevinovat, — apoi acesti frați ai lui și astadi sunt jidovi nebotizati . . . .

Au mai reflectat lui Borlea pe scurtu Molnár Aladar și Varady Gábor, toti la încheierea vorbirei cu scopu de a castigá aplause, înse de asta data cas'a i-a remunerat cu recéla. A voit la altu obiectu sa reflecteze nu știu ce și Stup'a, înse nu i-a permis presiedintele.

Unu renumitu pedagogu din Satmaru — alesude român, — care cându a început a fi deputat erá cu pînteni la calcáie, péna de cocosiu în ciupéca și „makra pipa“ în dinti, unu barbatu în genere cunoscutu de „okos ember“ cu scopu de a folosi nationalitatiloru cari se plángu ca la denumiri sunt preterate, a propusu, că: sa se indrume ministrulu că în scolile elementari sa se propuna obiectele în tótescolile „si“ în limb'a magiara. (ilaritate.)

Trefort numai decâtu i-a reflectat ca legea nu va permite asiá ceva.

Iéra Schwarz multiamindu-i pentru „zelulu“ manifestat pentru natiunalitatea magiara, i-a oblervat, ca acestu „si“ aru constá milióné fara că magiarisárei se foloséca, pentru ca l-iu nici invetiarii nu știu toti ungresce, apoi mai comicu lucru nu se póte cugetá decâtu că unu invetiariu care nu știu ungresce se propuna în acea limba la nisce copii cari însisi nu o cunosc, 2-a déca chiaru aru și sci invetiarii ungresce, déca copii nu pricepu limb'a propunerii, atát'a însemnéza cătu ca aru vorbi invetiariulu numai paretiloru.

A dóu'a di apoi dlu Domahidy Pista — acest'a este numele acestui întieptu — si-a revocat propunerea, si re bene gesta s'a dusu cátra casa, că se priméca ovatiunile alegatoriloru pentru acestu faptu patrioticu. . .

Tóte că tóte, dar' atátu de necrutariu fatia de Trefort totusi nime n'a fostu că Helfy, care mai resuscitándu caus'a déjà macinata a esarendárei averiloru fondului studioloru a pretinsu că si acestea averi se între în budgetu, si socotile sa se substérna în totu anulu camerei, mai descoperindu, ca ministrulu si în anulu acest'a a datu în schimb o casa a mentionatului fondu, situata în loculu celu mai avantajosu a cetátiei Pest'a — contelui Zichy pentru o casa din suburbu de valóre mai mica că a fundului, si inca i-a mai platitu o suma însemnata.

Ministrulu iritat a protestat contr'a acestei insinuatiuni tendentióse dechiarándu-o de calumnia, — a trei'a di înse dupa ce 'lu mai impunsese si E. Simonyi vine cu raportulu,

ca elu în acésta cestiune în tempulu mai recentu a facutu raportu si Domnitoriulu cá patronulu acelor fonduri, si ca da a schimbatu o casa cu unu etagiu din cetate cu alta casa iéra-si cu unu etagiu alui Zichy din suburbu, si fiindu-ca fundulu celei capetate e mai de dóue ori cá alu cestei-lalte, si fiindu-ca dupa pretiure ceea e mai buna decâtu ast'a, — a mai datu inca pe deasupr'a 88,000 fl. totu-odata pune la dispositiunea casei actele referitórié la acestu schimb. Inse Madarász a aflatu ca între acte nu se afla cele mai esentiali adeca pretiuririle, si din considerare ca în suburbii nu prea sunt astadi case cu unu etagiu pe teritoriu de 800 stángeni □ (atát'a se dice a fi fundulu mentionatei case) care se ajunga 88,000 fl. prin o interpelatiune pretinde astadi ca ministrulu se substérna si acele documente. . . .

Ómeni malitiosi! nu se multimescu cu suferintie inférnala de 8 dile ci inca voiescu sa le mai continue. . .

Din dotatiunea bisericeloru inca se detrage pe anulu viitoriu 5% si asiá pentru biseric'a gr. or. în locu de 100,000 fl. s'au votatu numai 95,000 fl.

Berzeviczy Egyed a propusu cá acésta suma sa se radice la cea de mai înainte — cu totulu pentru 6 confessiuni 310,000 fl.

L'a spriginitu Cosm'a, Gebbel si Vörös Pál.

Ministrulu a disu ca elu a trebuit sa faca redúceri cu orice pretiu, si aci fara nici unu scopu, séu religionarui séu politicu, a propusu detragerea acestoru 5%, înse elu lasa la întiepleciunea casei se o priméca séu bá.

Referintele Kautz nu primesce propunerea din consideratiuni financiali. Wahrmann (findeca pentru jidovi în proportiunea lor numerica numai 5000 fl. erá preliminaru, — acum 4750, — cá sa nu se védia si de aci numerulu celu neînsemnatu a poporului alesu) nu primesce propunerea, pentru ca elu de-si e membrulu unei confessiuni interesate la acésta puseitiune, voiescu cu tempulu cá acésta dotatiune sa dispara din bugetu. Rara marimiositate dela acestu jidovu! a abdice de 4500 fl. unu poporu care lui Haynau în câte-va óre a numerat unu milionu de florini . . . .

Acestea înse tóte nu erau în stare sa strice causei, de cum-va nu se sculá deputatulu romániloru din Mercurea: Moricz Pál, cá si densulu cu autoritatea si influenti'a ce o are la majoritate se pretinda sustienerea preliminarului.

Ast'a a causat de la votare cu o majoritate fórté neînsemnata a cadíutu propunerea lui Berzeviczy.

Si asiá archidiece'sa pe anulu viitoriu va capeté cu 5% cam 2500 fl. mai putienu ajutoriu de statu decâtu pána aci.

Acést'a fapta a deputatului lor negresitu va produce mare însulfetire între alegatorii dela Mercurea. Sa traiesca!! . . .

Eata ca ocupaiu pré multu spatiu si inca nu terminaiu nici cu bugetulu cultorulu, — dar' totu atát'a, de asta data fia de ajunsu.

Sp. . . . .

Bucuresti 27 Novembre.

În siedinti'a de eri ministrulu esternelorulu dlu N. Ionescu a respunsu la interpelatiunea, ce i s'a facutu în cestiunea atitudinei Romaniei fatia cu complicatiunile din orientu.

Interpelatorulu dlu Nicu Blaremburg, pretinde, ca interesulu Romaniei aru fi a se alipi cátra Turci'a. Respunsulu ministrului sunt cele mai clare si mai lamurite cuvinte, pe care acestu omu în viéti'a sea le-a rostitu. Resumatulu respunsului este, ca românii sunt hotariti a remané neutri, de óre-ce nu-si potu versá sângele pentru „moribundu“, si nu au

nici o comunitate cu popórele din orientu; déca impregiurárele i-aru silí sa între în lupta, ei nu se voru luptá decâtu pentru întregitatea si drepturirile tiei.

Acésta declaratiune a guvernului aru poté sa linistéca spiritele, cu atátu mai multu, de óre-ce se scia ca Pórt'a a declarat, ca trupele otomane se voru tiné în defensiva si, chiaru déca rusii aru trece Prutul, ele nu voru trece Dunarea. Cu tóte aceste circuléza o multime de sgomote prin orasiu: dovada ca spiritele sunt neliniscite. „Se dice“ ca arhivele se voru mutá la Tergoviste, ca „Daci'a“ si-a impachetat valorile spre a le trimite la Berlinu si apoi a se mutá administratiunea centrala la Tergoviste: „se dice“ ca cele mai multe familii boieresci sunt gat'a spre a plecá din tíera, „se dice“ chiaru, ca aru fi vorb'a sa se mute capital'a la Tergoviste. — Puteti fi înse incredintiati, ca pána astadi tóte aceste si altele de felulu acést'a sunt numai sciri de sensatiune. Lumea e neliniscita; ea nu mai crede, ca resbelulu se va poté evitá: toti dorescu, astépta si speraza înse, ca puterile, fia în conferintia, fia afara de dens'a, voru garantá neutralitatea Romaniei. Astfelu pána la diu'a, în care se va intruni conferintia, totulu este nehotaritu.

În vremea acést'a trebile se „ingrósia în launtru.“ Ministrulu de justitia a cerutu dela curtea de cassatiune se suspendeze pe membrulu ei T. Rosetti, unulu dintre fostii ministri dati în judecata. Curtea de cassatiune a luat în unanimitate hotarirea de a nu-lu suspendá, de óre-ce procesulu nu e inca adusu înainte judecatoriloru. Cu câte-va dile în urma comitetulu numitu „de salut public“ cere dela senatu pe cei trei membrii ai sei, de asemenea fosti ministri dati în judecata. Dupa o discutie de patru dile senatulu, tienendu séma de impregiurárele de astadi, a luat o hotarire seriósa si fára a prejudecá în cestiune, a încuviintiatu cererea comitetului. Astfelu nu mai e vorba nici de caderea ministeriului, nici de disolvarea senatului.

Ve veti întrebá, cum e cu putintia, cá în diu'a de astadi ómenii sa se fremente cu asemenea lucruri. Toti ómenii seriosi se întreba. Indata înse, ce vomu tiené séma de incurcal'a sociala, în care e Romani'a, va trebui sa ne incredintiámu, ca nu póte se fia altfelu: sunt în acésta tíera prea multi ómeni, cari nu știu „de ce e vorb'a“, si tocmai pentruca vremile sunt, precum sunt, se bucura ca potu face întrensele, ce alta-data nu s'aru putea. De óre-ce camer'a si guvernulu banuiesce ca curtea de cassatiune nu va impartasi vederile comune în cestiunea vinovatiei ministriloru dati în judecata, mereu erá vorb'a de a se creá o curte de cassatiune anume pentru judecarea ministriloru. Multa vreme se dicea, ca se va mai adaugá inca o sectie la cele dóue de pána acum, numindu-se în acésta sectie ómeni, în care guvernulu „are incredere.“ Acum înse planulu s'a schimbatu. Comisiunea bugetara propune a se face economii reducéndu-se siepte membri din curtea de cassatiune. Astfelu aru remané numai o sectie din 10 membri.

Intiegeti prea bine, ca întemplandu se si acést'a, Romani'a a intratu în revolutiune si a datu cea din urma dovéda despre lips'a de putere de viétiá. În scurta vreme vomu vedé „ce-i si cum“: deocamdata e bine sa ne indoimu si sa sperámu.

În totu casulu — Romani'a nu are pentru ce sa se bata si cu atátu mai putienu e dispusa de a se bate.

Discursulu

dlii Sig. Borlea, tienutu în adunarea deputiloru dietei ung. din 4 Dec. a. c. la desbaterea gen. asupr'a bugetului cultului si instruct. publ.

Dechiarandu eu la desbaterea gen.

asupr'a bugetului preste totu, ca nu primescu acestu bugetu, nu mai pótemu avé cugetulu sa mai vorbescu la acestu obiectu; înse chart'a ce a compusu si impartitu dlu mia. de culte si instructiune, pentru infatiasirea tipica a stárei invetiamentului poporale în patria, m'a facutu a-mi schimbá cugetulu si asiá vinu a rogá pre onor. Casa, sa-mi dee ascultare si atentiune pentru putiene minute.

Dlu condeputatu George Popu a enunciatu de curendu în acésta casa, ca onorabilele ministeriu în caus'a invetiamentului poporale la nemagiari, si anume la român, nu face nimic'a; si spre a dovedí acést'a, ca adeca nu lucr'a nimic'a, densulu a adusu mai multe date specialí. Acést'a eu a-si fi în stare a continuá, aducendu si din a mea parte asemenea date, si aci a-si poté se amintescu, cum on. cárna inca dela anulu 1874 a primitu dela supremulu locu invatiunea, ca în Caransebesiu, unde românii sunt cei mai multi, se radice gimnasiu, cu atátu mai vertosu, cáci acolo edificulu, construitu pre banisiorii romániloru, déjà este gat'a si asiá dara nu mai recere spese, totusi acelu gimnasiu nici pána astadi nu esiste!

Dar' n'o se continuu a insirá de acestea; cáci marturisescu, ca nu de aceea m'amu sculat, cá se spunu si aretu ca guvernulu n'a facutu nimic'a, fiinduca eu — de cum s'a instalatu ministeriu magiaru nici n'amu asteptatu dela elu cá se faca ceva pentru cultura poporului român, ci m'amu sculat cá se aretu ca guvernulu a facutu ceva, dar' a facutu tóte din adinsu spre impedecarea invetiamentului la poporulu român! Acést'a voiescu a adevéri prin casuri si fapte specialí.

Se scie — între altele, ca fostulu întâiu regimentu român de granitia — în Transilvani'a, si fostulu alu treispre-diecelea regimentu român de granitia, ce jace impregiurulu Caransebesiului, dispunu de fonduri ale loru proprie fórté considerabili, pre cari voru sa le foloséca pentru scóle; dar' on. stapánire felu de felu de impedecári li pune, specialminte celoru din Ardélu le dicea, ca nu va permite sub nici unu cuventu, cá scólele sa se statoréca cu caracteru confesional, si nici n'a permis a se infintiá o scóla, pána nu s'a abandonat caracterulu confesional. Iér' acum'a, dupa ce scólele s'au radicate fára caracteru confesional, guvernulu pretinde, cá în scólele radicate si sustienute cu banii acelor ómeni, elu se numéca pre invetiarii, si acolo a impinsu lucrulu, încátu acei ómeni, cari în acele párti conduc afacerile instructiunei poporului, se alerge cu plansóre la treptele tronului. — Credu eu ca d-vóstra iér' o se diceti, ca acelu pasu a fostu anti-constitutiunale! Dar' — bine, ce erá se faca bietii ómeni?! Destulu ca, prin acésta esperintia întieptiti cei din Caransebesiu, séu adeca din fostulu alu trei-spre-diecelea regimentu român de granitia, nu voru se auda de scóle fára caracteru confesional, ci se apucara se-si deschida pe banii lor proprii scóle cu caracteru confesional; dar' ministeriulu nu permite acést'a ci impedeca deschiderea de scóle, si inde-siertu umblara în acést'a privintia deputatiuni pe la densulu; elu sustiene ca — nu este permis; dar' de ce nu? acést'a cu greu va mai sci-o cine-va, afara dóra de dlu ministru!

Dar' — sa mergemu mai departe, pe altu terenu. În Transilvani'a organelu guvernului, de buna séma din indrumarea guvernului — au începutu a capacítá, resp. a amagi pre poporulu român, cá — sa-si prefaca scólele confesional în comunali si atunci guvernulu va radicá pre banii sei palate de scóle si totu elu, guvernulu, va platí si pre invetiarii; cu unu cuventu, atunci poporulu va scapá de tóte spesele pentru scóla. Se întielege

ca bietulu poporu seracu si storsu prin multele dări pre multe locuri s'a datu amagitu, prefacendu-si scólele confesiunali in comunali; dar' — o patira, ca si acum'a incaséza din spateloru cele 5 procente adausu scolare de contributiune, si asiá, privindu la slab'a dotatiune ce au in acele párti invetiatorii, totu poporulu trebuie sa-si sustiena scólele, iér' guvernulu prin ómenii sei numesce pre invetiatorii, si apoi -- ce mai invetiatorii!

Eu inca anu, la ocaziunea desbaterii asupr'a bugetului, cându mi-amu radacatu vocea in acésta privintia, amu respicatu ca, dupa ce cártile scolári ni le-ati confiscatu, invetiatorii ni-iați alungati, onorabilulu guvernulu acolo va duce lucrulu, incátu adi-máne prin comune curatu romanesce se voru aplicá invetiatorii straini, ce nu picepu limb'a poporului. Acésta profetia sinistra a mea dejá pana acum s'a implinitu, cáci dejá in comitatulu Hunedórei si anume in comitatule Beregszó, Bácsi, Bakosd, Puj, Keresztur, Solymos, Pertes, Zajkány, si altele mai multe, totu curatu románe, s'au pusu astfelu de invetiatorii. (O voce striga: Dar' acelea suntu totu comune magiare!) Asiá dieu; é'n pof-timtu sa mergeti sa vedeti, cáti magiari ve-ti affá in ele! Dar' insa dvóstra li-ati magiarisatu numele si asiá, vorbindu cátra dvóstra unguresce, le-amu disu pre unguiria. De-mi ve-ti permite sa vorbescu romanesce, apoi le voi numi cu numele lor románu. (Strigare: A ceea tu se póte!) Amu dis'o din adinsu; a-ti facutu cu posturile invetiatoresce intocmai cá la tribunale; a-ti numitu la románi invetiatorii, cari nu sciu o vorba romanesce. Si acum póte on. Casa sa-si intipúesca ca, ce felu de progresu are sa faca acolo cultura poporului, unde invetiatoriulu nu scie sa vorbésca cu scolarii; cu cáta placere si voru tramite acolo parintii la scóla pre copii, s'au ce placere copiii voru alergá la scóla, si — bietulu invetiatoriulu déca va fi omu de tréba, ce mare pofta va avé cá sa instrueze pre copii cu cari nu scie vorbi! Vedi bine, ca pre parinti ii constringu prin glóbe de bani, a-si maná copiii la scóla, dar' copiii cam mergu pe lángra scóla intr'alta parte; cáci ce sa-si caute la o scóla, unde nu numai ca nu potu sa invetie nimic'a, dar' nici nu potu sa se intieléga o vorba cu invetiatoriulu; dar' si invetiatoriulu intru melancholi'a sea, cea mai mare parte a tempulu o petrece in cárcima! (Ilaritate mare.) Si acést'a apoi dvóstra numiti instructiune populara. — Ear' déca se intempla ca cutare comuna sa radice plansóre pentru astfelu de mesura siuchiata, cei ce se plángu, devinu arestati dicendu-li-se ca suntu rebeli. Amu spre acést'a esemplu in comun'a Zsákány. S'a pusu aci de invetiatorii romániloru unu d. Farkas János, carele nu scie unu cuventu romanesce, si mi s'a pusu a silí pre copii, cá in locu de „buna diminiéti'a", sa salute pre parintii lor cu „jo reggelt kivanom!" (Pré bine!) Mi pare reu, ca se afla si aici, in acésta casa de acei'a, cari tienu de bine acést'a procedere nelegale. Déca asiá aru fi bine apoi eu intrebú: Déca aru veni tempulu cá in scólele magiare sa se puna invetiatorii muscali si acesti'a aru silí pe copiii magiari cá in locu de „jó napot" se salute cu „sdravstvujte" — óre fire-arú si acést'a bine. (Ilaritate viua!) Vi repetu, ca-mi pare fórte reu, ca se afla si aici in acést'a casa de acei'a, cari dicu ca absurdulu si nelegalulu este bine; cáci eu me asteptámu ca astfelu de abusu sa se condamne, iér' nu apróbe (Sgomotu mare; strigári: S'audimú!) Pentru ca, binevoiti a observá, ca pre acelasi temeiu de dreptu, adeca pre basea puterii si volniciei, cu tempulu vi se póte intemplá si dvóstre aceeași nedreptate, si óre — dice-ve-ti si atunci

ca este bine asiá? — Destulu ca acelu numitu invetiatorii sermanulu in melancholi'a sea si petrece tempulu prin cárcime, iér' locuitorii comunei s'au adresatu cátra senatulu scolare cu rogarea, cá se binevoiesca a le numi altu invetiatorii carele se scie limb'a romána. Senatulu scolare a subster-nutu aceea suplica prelángra reportu speciale ministeriului de instructiune, iér' acést'a a dispusu, ca suplicantiloru se li se intenteze procesu criminalu pentru turburarea de pace! (Fórte bine!) — Asiá mi se pare, ca ori ce plansóre se aduce aici pentru nelegiuri, maiortatea apróba sanctionándu nelegiurile!

Presiedintele: Onorabile Casa! Mie mi se pare discusiunea fórte seriósa, si de aceea ve de rogu, cá se nu totu intrerumpeti pre vorbitoriu. (Aprobare viua si ilaritate.)

Borlea continua: Ca románii, atátu in Ungaria cátu si in Transilvania de multu tempu nu suntu proprii lorú stapáni, si ca stau sub tutela, acést'a o scimu cu totii. (Csatár Zstriga: Dar' nobletia romána?) Onorabilulu d. deputatu vorbesce acum'a despre nobilime; dar' nu de aceea este vorb'a ci de instructiunea poporului (Strigári: S'audimú!) si adeverulu celoru dise de mine se ilustra prin acést'a charta, carea face viua marturia despre tutel'a sub care amu statu si stámu si astadi. Avemu — dorere, fórte masteri curatori. Binevoiti a luá la máná acésta carte si ve veti convinge de acestu adeveru. Eaca, priviti d. e. impregiurulu Devei, comitatulu Hunedórei. Nu se póte negá ca acestu comitatu este unulu dintre cele mai binecuventate dela natura, dar' din privintia a culturei poporului elu este celu din urma celu mai intunecatú vapsitu. Si — tocmai aci s'a pusu guvernulu se faca lumina prin numirea de invetiatorii cari nu sciu limb'a poporului! Uitati-ve apoi numai decátu la Bai'a de Crisiu in comitatulu Zarandulu. On. Casa va scí, ca popóruulu Zarandulu este multu mai seracu decátu alu Hunedórei, totu in privintia instructiunei poporali acestu comitatu dupa acést'a-si cartea sta multu mai bine cá alu Hunedórei si celelalte comitate locuite de románi, si ce óre este caus'a? Nimic'a alt'a decátu ca in Zarandu, cá si in Fagarasiu in fruntea administratiunei au statu barbati románi, cároru a succesu a paralisá tendinti'a guvernului impedeatorie de cultura; pre cându prin comitatele unde n'au statu románi in frunte, acei'a nu numai ca n'au paralisatu pre ministeriu, dar' inca l'au intrecutu! Tocmai pentru acést'a inse, comitatulu Zarandulu a trebuitu se fia nimicitu, si administratiunea in Fagarasiu luata din mánile románe. Pof-timtu acum'a a ve aruncá privirea asupr'a fundulu regiu, unde locuiescu totu atátu de desi románii — inependu dela Orescia, preste Sebesiu, Mercurea, Sighisórá si Brasiovu; aceste párti presenta pre acésta carte tóte cea mai luminata colóna, adeca cu preste 90 procente de copii la scóla. Nu potu dice ca sasiu aru fi fostu cându-va tare inamorati de noi, si nici aceea nu afirmu ca ei aru fi sacrificatu fórte multu pentru cultura poporului románu, dar' trebuie se recunoscu adeverulu, ca ei in tempulu mai nou n'au inpedecatu invetiamentulu poporului románu, n'au inpedecatu cá románii ei insusi sa se cultiveze. Aci se vede, ca románii, déca nu li se punu pedece, sciu in-susi sa se cultiveze sciu se aduca la flóre invetiamentulu poporului románu.

On. Casa. Acésta este unu atestatu, si inca unu fórte miseru atestatu alu guvernului, unu atestatu ce vede, desce ca — in ce modu si mesura elu inainta cultura popóreloru nemagiare. D-vóstra aveti parol'a, ca magiarulu este chiamatu a propagá cultura si civilisatiunea in orientu; pardonati-me, dar' eu nu potu crede,

ca popórele din orientu se dorésca o cultura cá acést'a, pre care vi-o in-degetai. Pentru un'a astfelu de cultura crestiniu din oriente au fostu siliti a apucá arm'a in contr'a barbarulu de turcu!

Amu convinctiunea, ca de si provocai date speciali, anumii comune si persóne, si chiaru cu acésta carta a on. ministeriu vi-amu justificatu gravaminile mele, dvóstre totu veti combate si respinge tóte, precum pururi'a a-ti facutu — prin aceea ca, veti dechiará tóte, aici si prin foile dvóstre — de scorniture. Inse ori cátu veti respinge aceste in modulu indatenatu, totusi — faptele remánu fapte, cari prin denegare nu se potu sterge, si cari mai curendu séu mai târdiu se resbuna de sine, precum vedemu acést'a astadi in Turcia, unde faradelegile trecutulú atátu de amaru se resbuna!

Dupa tóte acestea dechiaru, ca nu votu bugetulu ministeriului de culte si de instructiune. —

Din Bucuresci i se scrie lui „Pest. Ll." la 4 Decembre despre situatiunea de acolo:

Conflictulu intru senatu si ministeriu s'a inlaturatu prin interventiunea principelui Carolu. Acést'a a chiamatu la sine pe domni Cogalniceanu si Dim. Ghic'a si i-a induplecatu a-si pune tóta influenti'a pentru a dispune pe senatu in favorulu guvernulu adeca pentru acusarea favoritorulu de mai inainte ai principelui — a ex-ministriloru. Dupa acést'a Cogalniceanu si Dim. Ghic'a au incetatu cu opozițiunea. Ea devenise fára scopu dupa ce principele le dise ca in momentul actualu nu póte se schimbe ministeriulu ori cari aru fi conditiunile, si asiá senatulu s'a invoitu eri dupa am. cu urmarirea ex-ministriloru Catargiu si Cantacuzenu. Lips'a financiale si panic'a cresce pe di ce merge, guvernulu ia dejá banii din cassele de di ale drumuriloru ferate pentru ai folosi spre scopurile armatei. Tóte platile s'au sistatu. Celu mai insemnatu bancariu in Bucuresci, domnúlu Iaques Poumay, a comisu eri o sinucidere. Multe familii parasescu capital'a si tier'a pentru a se sustrage dela periculi unui resbelu.

Totu acestu corespudentu scrie la 5 Decembre:

Artileria divisiunei a dóu'a din Bucuresci a plecatu la Calafatu, pen-truca turcii au inceputu se faca din Vidinu (vis-a-vis de Calafatu) unu podu de pontone preste Dunare. A plecatu artileria dar' e alta intrebare ca cându va sosi. Pana la Slatin'a ea va merge cu trenulu, dara dela Slatin'a pana la Calafatu calile suntu desfundate. Voru trebú sa se prinda multi boi inaintea tunuriloru si si atunci voru fi de lipsa mai multe dile pentru acésta cale scurta.

Pórt'a a aretatu guvernulu de aici, ca ea eventualu va trebú se tréca Dunarea nu numai pe la Vidinu ci si pe la alte puncte. Din punctu de vedere strategicu acést'a e corectú, cáci dupa perfectionarea tunuriloru moderne tiermurele dreptu alu Dunarei la diverse puncte e pe deplinu predominatu de terenulu inaltiatu alu tiermurelu stángu. Cu deosebire e acestu casu la Vidinu. Fortarétia turcesca se póte distrüge totalu din Calafatulu situatu pe inaltimea tiermurelu Dunarei cu o bateria de câmpu numai de 12 puncti.

Din orasiere pe lángra Dunare ale Romaniei fugu numerosé familii mai avute in interiorulu tieriei, din Bucuresci multe familii in tieri straine. Si prínces'a Elisabet'a va merge in dilele aceste la Tergoviste, unde se va transportá si archiv'a statulu spre a fi asigurata. Tergovistea e vechi'a capitala a tieriei si e situata in mijlocu, ceva spre nordu dela Pitesci si Ploiesci, la pólele Carpatiloru. Dejá positiunea sea naturale se póte numi

celu putienu in comparare cu alte orasie din tíera o fortarétia. Prelángra acést'a Tergovistea se va intári cu siantiuri.*)

R o m a n i ' a .

SENATULU.

Siedinti'a dela 21 Novembre 1876.

Presiedinti'a dlui v-presiedinte M. Cogalniceanu.

Siedinti'a se deschide la 1½ óra dupa amiédi, fiindu presenti 46 dni senatori.

Se da cetire sumarulu siedintiei precedente care se aproba.

Dlu Desliu intréba ce resultatú a avutu anchet'a parlamentara numita pentru cercetarea ultimeloru alegeri generale de senatori la districtele Iasi si Romanu, si róga pe biurou a insiste pe lángra comisiunea de ancheta respectiva a-si depune mai in graba raportulu cá sa nu remana a-cele districte veduve de representatii lorú.

D. Vice-presiedinte promitiendu ca biuroulu va luá dispositiuni pentru acést'a, comunica ordinea dilei care este continuarea desbateriloru asupr'a adresei camerei deputatiloru relativu la cererea de autorizare de a se tramite inaintea comitetulu de acusare fostii ministri si actualii senatori dd. Lascaru Catargi, generalu I. Em. Florescu si G. Cantacuzino si invita pe dlu Apostoleanu a luá cuventulu cá celu dintáiu inscristu.

Dlu Apostoleanu (suindu-se la tribuna). Dloru senatori, in vederea varieloru argumente ce s'au adusu de onor. preopinenti, intielegeti cátu de deficila este positiunea mea.

Eata prim'a idea care s'a sustienutu de d. Giani. S'a disu ca in cestiunea de fatia a autorizarei, Camera este singura in dreptu de a-si esaminá competinti'a sea. Dlu ministru alu lucráriloru publice ne-a spusu ca cestiunea este grava cáci este tempulu de a se consacrá si la noi principiulu responsabilitáti ministeriale, ca aci este vorb'a de o prerogativa a tieriei, si ca nu este necesaru cá guvernulu sa vina inaintea senatulu cu acésta cerere de autorizare. Voiu cautá a respunde in parte la fia-care din aceste asertiuni. Noi nu putemu sa admitemu opiniunea dlui ministru alu lucráriloru publice.

Ni s'a spusu de dlu Giani ca avemu si precedente in acésta materia! Mi veti permite inse a spune ca nimicu din tóte acestea nu este corectú. Procedur'a care este adoptata la noi pentru corespudenti'a intre cele dóue corpuri legiuitóre este óre aceeași cu cea admisa in Engliter'a? Eu afirmu positivu ca nu; si ca prin urmare nu trebuie sa copiámu atátu de servilu procedurile introduse in state straine.

Aci dlu Apostoleanu citéza unu importantu pasagiu dintr'unu autoru englesu asupr'a procedurii urmata in parlamentulu englesu cu ocaziunea presentárei unui proiectu de lege. Noi nu trebuie sa facemu abnegatiune de institutiunile nóstre si sa imitámu totu ce facu strainii.

Situatiunev apoi a ministeriulu in Engliter'a este asemenea diferita. Ni s'a vorbitu de precedente: Eu, cu multu respectu, voi inlaturá acele precedente. Déca cu ocaziunea dárei in judecata a ministeriulu dela 1860, biuroulu camerei au facutu acésta comunicare, reu s'a procedatu. Sa nu vorbimú dara de aceste precedente fia ele emanate dela ori ce guvernulu.

In mijloculu lupteloru estreme calea mijlocie este corecta intr'adeveru asiá cum ne-a disu dlu Giani, dara cându gasimu adeverulu in un'a din aceste estreme nu trebuie sa-lu mai cautámu in mijloculu lorú.

Dupa mine, intr'unu regimu constitutiunálu nu este permisú unui

*) Coresp. nóstra spec. reduce tóte a-cesce la valórea lorú reale. R.

corpu constituitu de a trece preste limitele trase de lege si a-si mari cer-culu atributiuniloru sele. Corpurile deliberative cari au cautatu sa tréca preste acésta limita, au avutu totu-déun'a funeste consecintie, si me miru cându vedu tocmai pe dlu ministru alu justitiei sustienendu acésta teoria. Déca unu d. senatoru aru fi emisu acésta opiniune, nu a-si fi fostu asiá multu surprinsu, dara cându ea este emanata dela capulu justitiei tierci atunci ea se agravéza si ia o insem-natate care póte avé o trista influentia asupr'a spiritului celoru cari 'lu a-scultu. Nu voimu sa trecemu preste limit'a cercului activitátiéi nóstre pen-truca voimu sa mantienemu ecuilu-brulu intre puterile statului. Dlu mi-nistru ne-a disu ca déca avemu tre-buintia de luminele dloru senatori cari suntu a se dá in judecata, sa fa-cemu o propunere in acestu sensu, ce-rendu cá acei d-ni senatori sa remána in mijloculu nostru, cáci altfelu noi amu anihilá actiunea justitiei. Sa-mi permiteti inse a crede ca, déca in locu de o asemenea propunere noi amu trece puru si simplu la ordinea dilei nu amu anihilá intru nimicu justiti'a. Nu este de temutu ca prin desbaterile ce facemu noi putem impedecá cur-sulu justitiei.

Opiniunea dlui Giani, ca déca nu amu acordá acésta autorizare, aru fi a nu recunósce dreptulu pe care 'lu are camer'a, este nefundata, pen-truca nu este demnu pentru noi de a ab-dicá la drepturile nóstre cá senatori, si a face abstractiune de ratiunea nó-stra. Tocmai déca camer'a are drep-turile sele si voiesce se fla respectate, si noi trebuie sa fimu gelosi de ale nóstre si sa nu le sacrificámu. D. mi-nistru alu justitiei este óre strainu de de-cisiunea curtiei din Ia-si? Scie ce s'a intemplatu acolo si nu trebuie dara sa ne tememu ca discutiunile corpu-riloru legiuitóre voru avé o inriurare asupr'a actiunei justitiei, dupa cum s'a objectatu.

Ceea ce m'a miratu mai multu este pasivitatea ministeriului ce a avutu in sesiunea trecuta cu oca-siunea acéstei-a-si cestiuni cându se discutá in camera. Astadi óre pentru ca s'a schimbatu capulu cabinetului trebuia sa se schimbe si conduit'a guvernului? Conchidu ca decisiunea nóstra ori care aru fi nu va avé nici o in-riurare asupr'a justitiei.

Eata acum ce s'a opusu in sie-dinti'a de eri pentru a se sustiené opiniunea de a se tramite senatorii inaintea comitetului de acuzare alu camerei. S'a disu ca de óre-ce Con-stitutiunea prin art. 102 spune ca mi-nistrii se voru urmarí in virtutea unei anume legi, si finduca nu avemu o asemenea lege si constitutiunea nu ne opresce, si má cu séma cându avemu si dreptulu de a númí comisiuni par-lamentare, se póte constitui, asiá cum s'a constituitu, unu comitetu de acu-sare, care sa instrúiesca afacerea. — Noi inse, dloru, vomu tiené comptu de impregiurárele cari au facutu con-stitutiunea, si vomu dice ca ea a voitu sa separe instructiunea de judecata; si ca nu trebuie sa cautámu in alta parte explicatiunea dispositiuniloru ei. Nu este mai corectu óre de a face in-terpretatiunea contraria? Datori'a ju-risconsultului este de a conciliá si ireconciliabilele chiaru, si prin urmare cându chiaru constitutiunea aru fi ob-scurea noi trebuie sa o esaminámu in intregulu ei si sa-i armoniámu tóte dispositiunile. Déca in virtutea con-stitutiunei, curtea de cassatiune are in-trég'a competintia de a judecá pe mi-nistri nu putem si noi conchide ca de óre-ce are acestu dreptu are si dreptulu de a instruí caus'a de óre-ce nici o lege nu-lu opresce dela acésta?

O comisiune a camerei nu póte avé decátu dreptulu de a face instruc-tiunea pregatitóre iéra nu de a luá

rolulu judecatoriului de instructiune, si nu aru putea exercitá acestu dreptu decátu in virtutea unei anume legi. Dar' suntemu noi in asiá positiune incátu sa fia necesitate de a créa o asemenea lege? Sa marturisimu ca camer'a a urmatu in modu precípítatu cu urmarirea acuzárei ce face. Ni s'a adusu exemple din state straine, si apoi ni s'a citatu o multime de auto-ritáti intre cari si Faustinu Hèlie, in-sa ni s'a citatu numai pe o parte acesti autori. Eu declaru susu si tare ca déca vomu considerá totu ce scrie Fau-stinu Hèlie in acésta privintia, 'lu vomu gási ca departe de a aprobá procedur'a cum s'a urmatu de camera, elu din contr'a sustiene tocmai opi-niunea contraria, opiniunea pe care o sustienemu noi. Legislatiunea francesa din anulu 1830, nu cuprinde nici de cum dispositiunile pe care a binevoitu dlu ministru a le espune in siedinti'a de eri. Autoritatea care judecá in Franci'a érá camer'a Pairiloru, cáci acésta camera érá unu corpu politicu si cu tóte acestea ea totusi nu in-struíá afacerea. Lucrurile fiindu ast-feliu pentru ce noi sa citámu autori cari au scrisu asupr'a unoru tempuri revolutionarie cum érá in 1830. De ce mai bine sa nu judecámu dupa au-torii cari au scrisu in cabinetele lor, departe de pasiunile politice.

Ací d. Apostolénu citéza mai multe pasagie din Faustin Hèlie si din alti autori francesi, din cari resulta inve-deratu ca o camera póte avé dreptulu de a acuzá iéra nu si de a instruí. Pentru ce dara sa ne confundámu in precedente rele, in precedente de ace-lea cari s'au petrecutu in tempuri de revolutiune, si nefaste, si sa nu consi-derámu sciinti'a astfelu cum ne-o dá intielepciunea secolului alu XIX! De ce nu ni se spune si de procedarea adoptata in Austri'a? In Austri'a in asemenea casuri se numescu dóue co-misiuni separate, un'a pentru acuzare si alt'a pentru instructiune, asiá ca a-cesste dóue lucruri nu suntu incredin-tiate in mânilé acelorasi persóne.

Ni s'a disu ca in legislatiunea nó-stra se póte fórte bine admite cá unu comitetu de acuzare sa faca totu-de-odata si instructiunea, deghidiánu-se acésta instructiune sub form'a unoru investigatiuni prealabile. D. ministru alu justitiei ne spune ca nu trebuie sa ne spariámu de puterea ce s'aru dá acestui comitetu.

Dara acésta se facé in tempurile trecute cându sciinti'a érá in copilarie. Progresulu inse este in viitoriu si nici odata in trecutu. Se póte sustiené ca in acésta materie, cum s'a si facutu, curtea de cassatiune si instruesce si ju-deca in acelasi tempu afacerea, pentru ca sectiunea care instruesce se unescé apoi cu cea de a dóu'a sectiune si im-preuna cu dens'a judeca. Respunsulu este ca alt'a póte se fia imparialita-tea pe care o póte avé unu corpu de magistrati cum este curtea de cassati-une, si alt'a aceea pe care o are unu corpu fragmentatu de pasiunile po-litice.

Nóue ne e téma de peschisiti-unile pe cari le-arú face acestu comi-tetu, cându procurorii aru fi la dispo-sitiunea sea.

Nu este vorb'a de a se dá man-datu de arestare fostiloru ministri. Facu acésta intrebare inse. Astadi cându actulu de acuzare este facutu, pentru ce óre se cere a se mai face de cátra comitetu instructiunea?

Ni se dice ca de nu vomu votá acésta autorizare, unu conflictu im-mentu si inevitabilu se va face intre camera si senatu. Eu inse nu vediu nicairi acestu conflictu pentru ca noi nu dicemu ca camer'a a facutu reu ceea ce a facutu. Dicemu numai ca nu aprobámu acésta lucrare pentru ca asiá este conventiunea nóstra si facemu pentru ca tienemu la libertatea acestoru convictiuni. — Sa nu credemu ca prin

acésta procedura s'aru cimentá prin-cipiulu responsabilitátiéi ministeriale; ea nu aru face decátu a-lu slabí.

Suntemu noi óre unu statu de turburatori, si se póte ca cu oca-siunea celui mai micu incidentu sa se nasca con-flicte intre copurile legiuitóre si crisa ministeriala? Voimu óre se dámu o confirmatiune nedemneloru cuvinte pe cari lordulu Loftus le-a disu despre noi cându ne-a comparatu cu unu statu de intriganti si gat'a a perí in certuri cum a peritu Poloni'a?

Noi nu avemu nimicu de disu in contr'a acestei adrese, si nu dámu blamu camerei. Inse acésta este opi-niunea nóstra si trebuie respectata. Nu trebuie cá ministeriulu sa sustiena onórea camerei infruntádu onórea se-natului.

Dupa acésta d. Apostolénu ce-tesce mai multe pasagie din discursu-rile dlui Epurénu si Ionescu rostite cu acésta oca-siune in sesiunea trecuta a camerei. D. Ionescu se infiorá de pu-terea cea mare ce va dá comitetului de acuzare, acordandui se dreptulu de a face instructiune, si astadi d. Io-nescu cere totu contrariulu de ceea ce a sustienutu cá deputatu.

Pentru aceste cuvinte dara ve rogu sa faceti abstractiune de diferi-tele síópte ce se respándescu printre noi, sa nu ne tememu de conflicte ima-ginare, si sa trecemu la ordinea dilei votádu acésta emotiune:

„Fára a prejedecá intru nimicu prerogativele camerei deputatiloru si fára a impedecá urmarirea conformu constitutiunei, a fostiloru ministri dati in judecata, senatulu, mantienendu in acelasi tempu principiulu separatiunei puteriloru statului inscri-se in consti-tutiune trece la ordinea dilei.“

(Semnatu) A p o s t o l e a n u.

Telegrama.

(serviciu specialu alu „Tel. Rom.“)

Budapest'a 1/13 Dec.

Camerei votá eri cumperarea ca-lei ferate orientali, dar' totodata, con-tra voiei guvernului, darea in jude-cata a culpabililoru pentru misieliéle comise in trecutu la acésta intreprin-dere. Acestu votu trece de semi-votu de blamu Guvernului. Situatiunea ne-schimbata.

Varietáti.

* Siedintia publica. Luni sér'a in ajunulu Stului Andreiu So-cietatea de lectura a junimei nóstre teologica-pedagogica „Andrei u Siagun'a,“ conformu programei pu-blice a executatu siedinti'a sea pu-blica intr'unu modu fórte indestulitoriu.

Cunun'a cea frumósa de romani si chiaru si neromani de ambe sec-surile a doveditu satisfactiunea prin aplausele ei in urm'a fia-cárei piese.

Iertandu-ne tempulu si spaciulu vomu face o dare de séma a acestei festivitati mai pre largu cu alta oca-siune.

* Congregatiunea co-mitatensa a comit. Sabiului, au-dímu, ca este convocata pre 20 De-cembre st. n. a. c.

* Bibliograficu. A aparutu si se afla de vendiare: „Calindariulu bunului economu“ pe anulu 1877 intocmitu de D. Comsi'a si Eugenu Brote. Cu mai multe ilustratiuni in-tercalate in tecstu. A dóu'a editie.

De cându cu edarea „Calindari-ului bunului economu“ si pána acum, abí 2 luni au trecutu si eata ca s'a si ivitu trebuint'a a edá a dóu'a edi-tie — unu succesu ne mai pomenitu in literatur'a calindareloru románe si totu-odata o eclatanta dovada despre nimerit'a alegere si tratare a mater-iloru cuprinse in acestu nou calindariu.

Trebuint'a de a tipari si edá a dóu'a editie este motivata prin co-mandele mici si mari, a cároru numeru

sporesce pe di ce merge. Aceste si alte comande se voru efectui in tem-pulu celu mai de aprópe.

„Calindariulu bunului economu,“ a dóu'a editie, se afla de vendiare la tóte librariéle din tíera. Pretiulu cá mainainte, anume pentru unu esemplariu 45 cr., cu porto postei 50 cr. La 10 esemplare 1 gratisu.

Editur'a tipografiei
Iosifu Drotleff et. Comp.
Sibiiu.

Burs'a de Vien'a.

Din 1/13 Decembre 1876.

Argintu..... 116 75
Galbinu..... 5 99
Napoleonu d'auru (poli)..... 10 09 1/2
Valut'a nóua imperiale germána... 62 10

Concursu.

Pentru ocuparea vacantei parochii de clas'a a III Daisiór'a din ppres-biteratulu Palosiului, se escrie concursu pána in 27 Decemb. a. c.

Emolumentele suntu: dela 190 familii cáte un'a ferdela de bucate cu graantiulu, cáte 1/2 ferdela dela 20 familii neorustice, folosirea unei ar-turi de 400□^o si a dóue cimierii, vechiu si nou, dóue cara lemne din padurea comunala, un'a septamána gunoiu dela stán'a acéstei'a, tacele stolari usitate dela 890 sufete, cari tóte impreuna cu accidentiele indati-nate dau sum'a de 502 fl. v. a.

Doritorii de a concurge la acésta parochia au a-si substerne concursele lorú instruite in sensulu prescri-selorú legali, pána la terminulu susu aretatu, subscrisului.

Palosiu 18 Novembre 1876.

In contielegere cu comitetulu pa-rochialu.

Oficiulu ppresbiterale gr. or.
alu Palosiului.

Teofilu Gheaj'a m. p.
(1—3) adm. prot.

ad Nr. 57. 1876.

Concursu.

Pentru ocuparea unui postu de capelanu lánge betránulu parochu din parochi'a Tibru in ppresbiteratulu Albei-Iulie.

Emolumentele suntu urmatórele:

1. O casa de locuintia cu gra-dina de legumi, si gradina de po-meturi.
2. Dóue pamenturi aratóre de 1 1/2 jugeru.
3. Dela 60 numere de case cáte 1 ferdela de cucuruze in bómbe, si 1 di de lucru.
4. Dela cele 60 numere tóte ve-nitele stolari indatinate.

Doritorii de a ocupá acestu postu, au a-si asterne concursele lorú, con-formu dispu-setiuniloru statut. org. la subscrisulu pána in 12 Decembre cându va fi si alegerea.

Alb'a-Iuli'a 5 Noveb. 1876.

In contielegere cu comitetulu parochialu.

Alesandru Tordosianu m/p.
prot. gr. or. de Alb'a-Iuli'a.

3—3

Edictu.

Nicolae Andreiu Bigiu din Pres-miru comitatulu Brasiovului, carele de 11 ani parasi pre legiuit'a sea sotia Mari'a Ioanu Stelea fára a se sci ubicatiunea lui, se citéza a se pre-sentá inaintea subsemnatului scaunu protopresbiterale in terminu de unu anu a dato, cáci la din contra proce-sulu divortialu asupr'a-i intentatu se va pertractá si decide si in absentia densului.

Brasiovu in 30 Octobre 1876.

Scaunulu ppresbiteralu gr. or.
alu II alu Brasiovului.

Ioanu Petricu,
protopresb.

2--3